

Met kennis van gedrag beleid maken

SYNOPSIS VAN WRR-RAPPORT 92

WRR

Met kennis van gedrag beleid maken

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid werd in voorlopige vorm ingesteld in 1972. Bij wet van 30 juni 1976 (Stb. 413) is de positie van de raad definitief geregeld. De huidige zittingsperiode loopt tot 31 december 2017.

Ingevolge de wet heeft de raad tot taak ten behoeve van het regeringsbeleid wetenschappelijke informatie te verschaffen over ontwikkelingen die op langere termijn de samenleving kunnen beïnvloeden. De raad wordt geacht daarbij tijdig te wijzen op tegenstrijdigheden en te verwachten knelpunten en zich te richten op het formuleren van probleemstellingen ten aanzien van de grote beleidsvraagstukken, alsmede op het aangeven van beleidsalternatieven.

Volgens de wet stelt de WRR zijn eigen werkprogramma vast, na overleg met de minister-president die hiertoe de Raad van Ministers hoort.

De samenstelling van de raad is (tot 31 december 2017):

dhr. prof.dr. J.A. Knottnerus (voorzitter)
dhr. prof.dr. A.W.A. Boot
dhr. prof.dr.mr. M.A.P. Bovens
dhr. prof.dr. G.B.M. Engbersen
dhr. prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin
mw. prof.dr. M. de Visser
dhr. prof.dr.ir. G.H. de Vries (adviserend lid)
mw. prof.dr.ir. M.P.C. Weijnen

Secretaris: mw. dr. W. Asbeek Brusse

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
Buitenhof 34
Postbus 20004
2500 EA Den Haag
Telefoon 070-356 46 00
E-mail info@wrr.nl
www.wrr.nl

Met kennis van gedrag beleid maken

SYNOPSIS VAN WRR-RAPPORT 92

Verantwoording

Deze publicatie is een samenvatting van het WRR-rapport nr. 92 *Met kennis van gedrag beleid maken* van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Voor een onderbouwing van de in deze publicatie gepresenteerde conclusies en aanbevelingen wordt verwezen naar dat rapport.

Het rapport *Met kennis van gedrag beleid maken* (ISBN 978 90 8964 871 6) is op 10 september 2014 door de raad aangeboden aan de regering. Het rapport is te koop in de boekhandel en te bestellen bij Amsterdam University Press. Het rapport kan ook in pdf-formaat gratis worden gedownload op www.wrr.nl.

Samenstelling: WRR

© Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

INHOUD

	Inleiding	7
1	Gedragwetenschappen en hun waarde voor beleid	9
2	'Watching behavior before writing the rules'	11
3	Normatieve overwegingen bij nudging	13
4	Keuzedruk	15
	Bestelinformatie	17

INLEIDING

De WRR is gevraagd advies uit te brengen over de relevantie en mogelijkheden van nieuwe gedragswetenschappelijke kennis voor de beleidsvorming van de rijksoverheid. Dit rapport is hiervan het resultaat. Het vormt een vervolg op de WRR-Verkenning *De menselijke beslisser* uit 2009.

In veel beleid draait het om het beïnvloeden van de keuzen en het gedrag van burgers. Een belangrijke boodschap van de gedragswetenschappen is dat beleid waarin de mens exclusief wordt benaderd als rationele calculeerder, reële kans loopt te mislukken. Mensen kiezen meestal niet zo goed geïnformeerd en weloverwogen als nogal wat beleidsmakers lijken te veronderstellen. De economische crisis die in 2008 inzette maakte eens te meer duidelijk dat de assumpties uit economische modellen veelal te optimistisch of onjuist zijn. In essentie vestigen de gedragswetenschappen de aandacht op de noodzaak van empirisch valide beleidstheorieën over hoe mensen keuzes maken en welke factoren daarop van invloed zijn.

De urgentie van goede beleidstheorieën is alleen maar toegenomen. Ten eerste wordt de overheid steeds vaker geconfronteerd met problemen waarin de optelsom van individuele gedragingen en keuzes een belangrijke rol speelt, van klimaatverandering tot leefstijlgerelateerde ziekten. Ten tweede legt de overheid steeds meer nadruk op de eigen verantwoordelijkheid en keuzevrijheid van burgers. Om te voorkomen dat veel mensen hierdoor in de problemen komen, is het belangrijk dat de overheid in haar beleid uitgaat van reële veronderstellingen over hoe mensen keuzes maken en wat ze op dit gebied aankunnen. In tijden van bezuinigingen is kennis over wat werkt nog belangrijker voor een goede besteding van overheidsmiddelen.

Het WRR-rapport bestaat uit twee delen:

- hoofdstuk 1 en 2 zijn algemeen van aard. Ze gaan over de relevantie van de gedragswetenschappen voor beleid en over de vraag hoe ‘het gedragswetenschappelijk perspectief’ steviger kan worden verankerd in de processen van de overheid;
- hoofdstuk 3 en 4 gaan over twee specifieke thema’s, namelijk over mogelijke bezwaren tegen ‘nudging’ en de omgang met een hoge keuzedruk.

1 GEDRAGSWETENSCHAPPEN EN HUN WAARDE VOOR BELEID

In de afgelopen jaren is in de gedragswetenschappen belangrijke nieuwe kennis ontwikkeld over hoe mensen kiezen. De nieuwe kennis kan worden samengevat met een handvol begrippen, namelijk:

- *biases and heuristics*. Talloze onderzoeken laten zien dat mensen vaak niet redeneren en kiezen zoals in klassieke economische modellen wordt verondersteld. Mensen wegen verlies zwaarder dan winst, willen onzekerheid het liefste vermijden, hebben een voorkeur voor de status quo, wegen voordeel nu veel zwaarder dan voordeel later, et cetera. Daardoor kan de framing van een keuze groot effect hebben op de optie die iemand kiest. Het maakt bijvoorbeeld veel verschil of men bij orgaandonatie uitgaat van een ‘nee, tenzij’ systeem of een ‘ja, tenzij’ systeem;
- sociale normen. Mensen laten zich in hun keuzegedrag sterk beïnvloeden door wat zij denken dat de meerderheid doet. In Engeland is bijvoorbeeld het aantal op tijd ingevulde belastingaangiften significant verhoogd door nadrukkelijk te communiceren dat negen op de tien Engelsen hun aangifte op tijd doet;
- de rol van het onbewuste. Vaak worden mensen, zonder dat ze het zich realiseren, beïnvloed door allerlei vormen van informatie en *cues* in de omgeving. Uit onderzoek blijkt dat als men de fysieke omgeving ordelijk en opgeruimd houdt, meer mensen zich aan sociale normen houden. Afbeeldingen van voedsel of de geur van lekker eten kunnen ook onze eetlust opwekken wanneer we die afbeeldingen of geur niet bewust waarnemen;
- *ego depletion*. Er zijn niet alleen grenzen aan de menselijke rationaliteit, maar ook aan de menselijke wilskracht. Het is vaak moeilijk om goede voornemens vol te houden. Psychologisch onderzoek laat zien dat zelfcontrole uitgeput kan raken als er te lang een beroep op gedaan wordt. Dit wordt aangeduid met *ego depletion*.

Met name in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk bestaat veel interesse voor de mogelijkheden van deze nieuwe kennis voor de overheid en haar beleid. Er wordt inmiddels druk mee geëxperimenteerd, het meest prominent door het Engelse *Behavioural Insights Team* (BIT). Ook de verschijning van het boek *Nudge* (2008) van Thaler en Sunstein heeft een impuls gegeven aan het concreet toepassen van dit soort inzichten in beleid. Met ‘nudging’ doelt men op een niet-dwingende wijze van sturen van gedrag door gebruik te maken van de nieuwe gedragswetenschappelijke kennis over hoe mensen keuzes maken en door in te spelen op hun ‘irrationaliteit’.

Er is momenteel veel aandacht voor nudging, maar daardoor dreigt uit zicht te raken dat de potentiële betekenis van de nieuwe gedragswetenschappelijke kennis voor het overheidsbeleid veel verder strekt. Nudging is slechts het topje van de ijsberg. Minstens zo

belangrijk is wat zich onder de waterspiegel bevindt, namelijk een potentiële transformatie naar een beleidspraktijk waarin het gedragswetenschappelijk perspectief net zo serieus wordt genomen als het economische en juridische perspectief.

Een dergelijke transformatie is zondermeer wenselijk. Allereerst kan het leiden tot een betere analyse van beleidsproblemen. Als beleidsmakers zich onvoldoende verdiepen in de wijze waarop mensen keuzes maken en de mogelijke effecten daarop van de omgeving, bestaat een reële kans dat hun beleid minder effectief uitpakt dan gewenst, of zelfs geheel mislukt. De Nederlandse praktijk biedt daarvan diverse voorbeelden, zoals de mislukte liberalisering van de taximarkt of het tegenvallende resultaat van de levenslooplegeling. Omgekeerd, als beleidsmakers zich serieus verdiepen in de nieuwe gedragswetenschappelijke kennis, kan dat resulteren in onverwachte en innovatieve beleidsoplossingen. Bekende voorbeelden zijn Amerikaanse pensioenprogramma's die zijn gebaseerd op omkering van de default-keuze, het inzetten van sociale normen en feedback om mensen te bewegen tot zuiniger energiegedrag, en de zogenaamde 'gezonde schoolkantine'.

De nieuwe gedragswetenschappelijke kennis impliceert ook een bepaald perspectief op de beleidsrealiteit en een bepaalde wijze van beleid maken. Zo is het weliswaar bekend dat sturen via defaults of sociale normen in zijn algemeenheid zeer effectief kan zijn, maar is lang niet altijd duidelijk of die aanpak in specifieke en concrete gevallen ook succes zal hebben. Een belangrijke les van de gedragswetenschappen is immers juist dat veel afhangt van context en omgeving. Op zo'n moment is een meer inductieve vorm van beleidsvorming gewenst, een aanpak van experimenteren en leren. Dat begint met het stellen van vragen. Wat weten we over de motieven van mensen voor het gedrag in kwestie? In hoeverre is er eigenlijk sprake van een bewuste keuze of juist van gewoontegedrag? En wat is er bekend over de mogelijke invloed van de keuzecontext? Onderzoek kan helpen die vragen zo goed mogelijk te beantwoorden. Vervolgens kan met behulp van experimenten worden uitgezocht welke mogelijke aanpakken het beste werken. Misschien wel de belangrijkste boodschap van de gedragswetenschappen is dat men nieuw beleid het beste kan beginnen met een gedegen 'onderdompeling' in de empirie van de 'beleidsobjecten' en hun gedragsmotieven, en daarbij nadrukkelijk open moet staan voor tegen-intuïtieve bevindingen.

Concluderend, de gedragswetenschappen kunnen een bijdrage leveren aan betere analyses, kunnen helpen om het bestaande beleid en de instrumenteninzet te verbeteren, openen in potentie mogelijkheden voor geheel nieuwe vormen van sturing, en impliceren een meer inductieve wijze van beleidsvorming.

2 ‘WATCHING BEHAVIOR BEFORE WRITING THE RULES’

Hoe ervoor te zorgen dat in de beleidsontwikkeling meer aandacht en ruimte ontstaan voor de bijdrage die de gedragswetenschappen kunnen leveren? Er lijkt consensus te bestaan over de wenselijkheid van meer aandacht voor het gedragswetenschappelijke perspectief. ‘Watching behavior before writing the rules,’ in de woorden van de gedrags econoom Thaler. Minder duidelijk is echter hoe dat te organiseren.

In het buitenland volgt men hiervoor verschillende modellen. In Engeland is gekozen voor een speciale eenheid, namelijk het reeds genoemde *Behavioural Insights Team* (BIT), dat in 2010 werd opgericht. Deze eenheid heeft als doel ‘mensen te helpen betere keuzes voor zichzelf te maken’ en te bevorderen dat overheidsbeleid en de evaluatie daarvan vaker zijn gebaseerd op gedragswetenschappelijke inzichten. Het BIT ontwikkelt in samenwerking met departementen en private partijen concrete interventies en begeleidt de toepassing en evaluatie daarvan. Inmiddels kennen de meeste Engelse departementen ook eigen gedragsteams. In de Verenigde Staten heeft het *Office of Information and Regulatory Affairs* (OIRA), dat toeziet op alle overheidsregulering, diverse initiatieven genomen om de gedragswetenschappelijke inzichten te vertalen in eenvoudiger en effectiever regelgeving. Bovendien is sinds 2012 elke federale overheidsinstantie in de VS verplicht om voor haar regelgeving serieus de mogelijkheden te onderzoeken die de gedragswetenschappen bieden.

Wat zijn de vereisten voor een goede institutionele inbedding in Nederland? Wat moet er precies worden georganiseerd? Allereerst kritische reflectie op de aard van het beleidsprobleem in kwestie en mogelijke oplossingen. Daarbij zouden de volgende drie vragen centraal moeten staan.

- Analyse: in hoeverre en op welke wijze wordt het probleem in kwestie veroorzaakt door het keuzegedrag van (doelgroepen van) burgers, en wat zijn hierbij relevante drijfveren, motieven en omgevingsinvloeden?
- Aanpak: welke (gedrags)mechanismen worden door het beleid of de beleidsinterventie in werking gezet zodat het geformuleerde doel in de praktijk zal worden bereikt (bij onderscheiden doelgroepen)?
- Bewijsvoering: hoe en waaruit weten we dat?

Deze vragen dwingen in feite de rol van gedragsmotieven, omgevingsinvloeden en gedragsmechanismen in ogenschouw te nemen. Gedragswetenschappelijke kennis moet dan ook al vroeg in het beleidsproces worden betrokken, en niet pas in een stadium dat de koers reeds is bepaald, en er weinig meer aan het beleid kan worden veranderd.

Een hiermee samenhangende vereiste is tegenspraak. Het is onverstandig de kritische reflectie op de aard van het probleem en mogelijke oplossingen geheel over te laten aan de verantwoordelijke beleidsmakers, want net als ieder ander kunnen zij vatbaar zijn voor confirmation bias en groupthink. Beleidsmakers moeten dus op zoek gaan naar tegendankers en ‘vreemde ogen’ c.q. ‘een frisse blik’ organiseren. Dit leidt tot een volgende vereiste: er moeten voldoende gedragswetenschappelijke kennis en massa binnen de overheid aanwezig te zijn. Departementen zouden op zijn minst een basiscapaciteit in huis moeten hebben. Tot slot is een vereiste dat er genoeg tijd en gelegenheid zijn voor leren en experimenteren, zodat verschillende sturingsmiddelen en arrangementen kunnen worden verkend, en de meest werkzame kan worden geïdentificeerd.

We schetsen drie hoofdrichtingen voor verankering van het gedragswetenschappelijke perspectief die op verschillende manieren deze vereisten adresseren:

- intra-departementaal. Elk departement kan voor zich investeren in het intern verankeren en toepassen van gedragswetenschappelijke kennis door een voldoende aantal gekwalificeerde gedragsexperts aan te stellen. Dit verdient de voorkeur boven ad-hoc ingehuurde kennis, want die blijkt onvoldoende voor de opbouw van substantiële kennis, en zal vaak te laat in het beleidsproces worden ingebracht;
- inter-departementaal. De vragen van het Integraal Afwegingskader kunnen worden aangescherpt zodat zij sterker ertoe aanzetten om de achterliggende beleidstheorie te expliciteren. Ook kan een gedragswetenschappelijke eenheid bij de Rijksoverheid worden ingericht waarin substantiële en methodologische gedragskennis zijn verankerd. Deze eenheid kan in samenwerking met de departementen beleidsproblemen analyseren en passende oplossingen ontwikkelen en toetsen;
- aanpassing proces voor beleidsvorming en wetgeving. In het beleids- en wetgevingsproces kunnen zodanige checks and balances worden georganiseerd dat de gedragswetenschappelijke voeding en toetsing van beleid min of meer worden afgedwongen. Dit kan worden gerealiseerd door middel van verplichte ex-ante evaluatie bij grotere dossiers, instelling van een oversight body en meer transparantie. Dit sluit aan op recente OECD-aanbevelingen voor de inrichting van het beleid- en wetgevingsproces. Omdat deze derde richting een meer ingrijpende verandering behelst, zou kleinschalig kunnen worden begonnen met enkele pilot-projecten.

Deze drie richtingen variëren in ‘zwaarte’ maar sluiten elkaar niet uit. De beste kansen op succesvolle verankering van het gedragswetenschappelijke perspectief ontstaan als (de kernelementen van) alle drie richtingen tegelijk worden ingevoerd.

3   **NORMATIEVE OVERWEGINGEN BIJ NUDGING**

Eén van de toepassingen van gedragswetenschappen die veel aandacht heeft gekregen, is ‘nudging’. Dit begrip verwijst naar een familie van struingsinstrumenten die met elkaar gemeen hebben dat ze niet dwingend zijn, er gebruik wordt gemaakt van de nieuwe gedragswetenschappelijke kennis over hoe mensen keuzes maken, en er soms ook wordt ingespeeld op hun ‘irrationaliteit’. Een bekend voorbeeld is sturing door middel van defaults. Inmiddels zijn met nudging een aantal opmerkelijke successen geboekt. Met name in de Amerikaanse literatuur worden echter ook normatieve bezwaren tegen nudging geuit. Zo zou de overheid er ten onrechte van uitgaan dat zij voor burgers kan bepalen wat ‘de beste keuze’ is, en is nudging volgens de critici in feite een vorm van manipulatie.

Hoe ernstig moeten we die bezwaren nemen? Veel bezwaren tegen nudges gelden welbeschouwd ook voor het bestaande beleidsinstrumentarium, en zijn dus geen geldige redenen om juist nudging te verwerpen. Volgens de WRR is het belangrijkste kritiekpunt de ondoorzichtigheid van sommige typen nudges. Dit bezwaar moet serieus worden genomen. De overheid zal daarom altijd voldoende openheid moeten betrachten over de inzet van nudges (zelfs als de effectiviteit daardoor zou afnemen). Voor iedere opletende burger moet de sturingspoging te achterhalen zijn. Een mogelijkheid is om indien bij nieuw beleid de inzet van nudges wordt overwogen, dit expliciet aan de Kamer te melden, bijvoorbeeld in een memorie van toelichting. Bij eenmaal ingevoerd beleid zou de overheid op de geëigende internetpagina’s verantwoording kunnen afleggen over de inzet van het middel.

Bij het oordeel over de (on)wenselijkheid van inzet van nudging, moet ook worden gekeken naar het onderwerp in kwestie. Bij controversiële kwesties, bijvoorbeeld maatregelen om het aantal beschikbare organen te vergroten, dient men terughoudender te zijn met de inzet van nudging dan bij onomstreden kwesties, zoals maatregelen om mensen te verleiden tot meer bewegen. In het eerste geval is expliciete instemming van het parlement van groot belang.

Ook rechtstatelijke overwegingen zijn relevant. De overheid is gebonden aan beginselen van legaliteit, proportionaliteit en behoorlijk bestuur. Ook moeten fundamentele rechten van burgers (bijvoorbeeld op het gebied van privacy) zijn gewaarborgd, en moeten zij toegang hebben tot de rechter. Naarmate de consequenties van specifieke nudges groter zijn, is het belangrijker om te beoordelen hoe die nudges zich verhouden tot dergelijke rechtstatelijke beginselen. Sturing met sociale normen kan bijvoorbeeld leiden tot een vorm van stigmatisering die rechtstatelijk niet acceptabel is. Nudging kan ech-

ter ook de rechtsstatelijkheid van het overheidshandelen vergroten, namelijk als dit relatief lichte middel in de plaats komt van meer dwingende regelgeving. Voor de gewenste rechtstatelijke afweging met betrekking tot nudges, biedt de bestaande structuur voor het waarborgen van de rechtsstatelijkheid van overheidshandelen een basis.

Een praktisch bezwaar tegen nudging is dat het in bepaalde gevallen slechts symptoombestrijding is. Het middel laat de werkelijke problemen ongemoeid, in casu de maatschappelijke structuren en de onderliggende problematische waarden en preferenties van burgers. Dit bezwaar speelt uiteraard niet als het te veranderen gedrag enkel voortkomt uit 'banale' oorzaken als drukte, uitstelgedrag of onoplettendheid, maar wel bij meer complexe opgaven, bijvoorbeeld het tegengaan van overgewicht of energiebesparing. In zulke gevallen is het niet verstandig alle kaarten op nudging te zetten. Dat middel zal wellicht een bijdrage kunnen leveren, maar voor een werkelijke en duurzame oplossing zijn waarschijnlijk verdergaande maatregelen nodig. De valkuil is hier die van de te hoog gespannen verwachtingen van nudging, waardoor de discussie over de wenselijkheid van meer structurele maatregelen mogelijk ten onrechte op de lange baan wordt geschoven. Over welke effecten nu precies met nudging haalbaar zijn, is echter nog weinig onderzoek beschikbaar. Ons advies is daarom meer te gaan experimenteren met nudges waarvan plausibel is dat zij reële kans van slagen hebben.

4 KEUZEDRUK

Het aantal keuzes en verleidingen waarmee mensen worden geconfronteerd, is de afgelopen decennia sterk toegenomen. Op de markt worden veel meer opties en producten aangeboden dan vroeger, de opkomst van internet heeft het mogelijk gemaakt die op elk gewenst moment te kopen, en ook de overheid heeft via deregulering en liberalisering het aantal keuzes vergroot. Keuzevrijheid en eigen verantwoordelijkheid zijn belangrijke waarden in het huidige beleid. Door deze ontwikkelingen kan de ‘keuzedruk’, dat wil zeggen, het totaal aantal keuzes en verleidingen dat zich per tijdseenheid aan een mens opdringt, flink oplopen.

Eén van de lessen van de gedragswetenschappen is dat er grenzen zijn aan de hoeveelheid keuzes en verleidingen die mensen aankunnen. Als de keuzedruk te hoog oploopt, neemt de kwaliteit van hun beslissingen af en zwichten zij eerder voor verleidingen, zoals ongezond voedsel of onverantwoorde impulsaankopen. Recent onderzoek suggereert dat vooral bij mensen met lage inkomens een hoge keuzedruk kan ontstaan, en deze bovendien schadelijke gevolgen kan hebben.

Op het probleem van hoge keuzedruk zijn in principe twee beleidsreacties mogelijk. De eerste mogelijkheid is mensen te helpen hun keuzevaardigheid en zelfcontrole te vergroten, bijvoorbeeld door middel van voorlichting, educatie en training. Deze aanpak geniet in principe de voorkeur. Als het gaat om de effectiviteit daarvan, laat het beschikbare onderzoek echter gemengde resultaten zien. Weloverwogen kiezen en wilskracht kan men weliswaar tot op zekere hoogte leren respectievelijk trainen, maar hieraan zijn grenzen. Zeker niet elke interventie op gebied van educatie en/of training is succesvol, en voor blijvend resultaat is vaak een forse inspanning nodig. Bovendien maakt onderzoek naar ego depletion duidelijk dat er grenzen zijn aan wat zelfs de meest keuzevaardige en wilskrachtige mensen aankunnen.

Daarom kan het wenselijk zijn óók in te zetten op de tweede mogelijkheid, te weten het makkelijker maken om goed te kiezen, bijvoorbeeld door mensen met nudges een zetje te geven in de richting die waarschijnlijk gunstig voor hen zal uitpakken. Bepaalde groepen in de samenleving kunnen geholpen zijn met als zodanig herkenbare, niet-dwingerende duwtjes in de richting van de optie die voor hen waarschijnlijk het beste uitpakt. Sommigen zullen dat misschien beschouwen als ‘betutteling’, maar een categorische weigering van een dergelijke ‘betutteling’ zou deze groepen wel eens van de wal in de sloot kunnen helpen. Waaraan zij de voorkeur geven, zou hen op zijn minst gevraagd kunnen worden.

In dit rapport geven we geen antwoord op de vraag hoe en wanneer deze twee beleidsmogelijkheden concreet moeten worden ingezet. We willen slechts een discussie aanzwengelen en opties schetsen. Centraal daarbij staat de vraag in hoeverre hier een opdracht ligt voor de overheid. In hoeverre dient zij beleid waarin meer keuzes bij de burgers worden gelegd (of waardoor de nadelige gevolgen van verkeerde keuzes worden vergroot) vergezeld te laten gaan van handvatten en voorzieningen die burgers helpen de juiste keuzes te maken - hetzij door hun keuzevaardigheid en zelfcontrole te vergroten, hetzij door duwtjes in de goede richting te geven? Kort gezegd: in hoeverre moet de overheid mensen helpen om zichzelf te helpen?

5 BESTELINFORMATIE

Het rapport *Met kennis van gedrag beleid maken* (ISBN 978 90 8964 871 6) is te koop in de boekhandel en te bestellen bij Amsterdam University Press.

Het rapport kan ook in pdf-formaat gratis worden gedownload op www.wrr.nl.

Met kennis van gedrag beleid maken,
ISBN 978 90 8964 871 6

Amsterdam University Press

In 2009 publiceerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) de verkenning *De menselijke beslisser*. Daarin gaf een keur aan wetenschappers een overzicht van nieuwe kennis uit de gedragswetenschappen over hoe mensen keuzes maken. Sindsdien is er veel belangstelling voor dit onderwerp. Niet alleen bij het grote publiek, maar zeker ook bij beleidsmakers.

In het rapport, *Met kennis van gedrag beleid maken*, gaat de WRR in op de vraag wat de relevantie is van de nieuwe kennis voor de beleidsvorming van de overheid. Daarbij komt ook de vraag aan de orde hoe ‘het gedragswetenschappelijke perspectief’ kan worden verankerd in de processen van de overheid. Is het bijvoorbeeld een goed idee een speciale gedragseenheid op te richten?

Bovendien staat de WRR stil bij mogelijke normatieve bezwaren tegen het instrument nudging. Hoe ernstig moeten we die bezwaren nemen? Ook werpt de raad nieuwe vragen op. Kunnen mensen wel altijd goed omgaan met de vele keuzes die tegenwoordig op hen afkomen? En zo nee, welke beleidsconsequenties zou de overheid daaraan kunnen verbinden?

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) is een onafhankelijke denktank voor de Nederlandse regering. De WRR geeft de regering gevraagd en ongevraagd advies vanuit een langetermijnperspectief. De onderwerpen zijn sectoroverstijgend en hebben betrekking op maatschappelijke vraagstukken waarmee de regering in de toekomst te maken kan krijgen.

WRR

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR HET REGERINGSBELEID